

ingediend op **1572** (2022-2023) – Nr. 2
20 november 2023 (2023-2024)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Binnenlands Bestuur,
Gelijke Kansen en Inburgering
uitgebracht door Gwenny De Vroe

over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Gwenny De Vroe, Willem-Frederik Schiltz, Emmily Talpe,
Stephanie D'Hose, Steven Coenegrachts en Els Ampe

over het invoeren van een singlereflex
en het creëren van een beleidsneutraal kader
voor kinderloze alleenstaanden

Documenten in het dossier:

1572 (2022-2023) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving

Samenstelling van de Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering:

Voorzitter: Kris Van Dijck.

Vaste leden:

Maaïke De Vreese, Nadia Sminate, Annabel Tavernier, Kris Van Dijck, Paul Van Miert;

Yves Buysse, Chris Janssens, Sam Van Rooy;

Katrien Partyka, Brecht Warnez;

Tom Ongena, Bart Tommelein;

Staf Aerts, An Moerenhout;

Maxim Veys.

Plaatsvervangers:

Andries Gryffroy, Liesbeth Homans, Bert Maertens, Freya Perdaens, Elke Sleurs;

Adeline Blancquaert, Guy D'haeseleer, Kristof Slagmulder;

Koen Van den Heuvel, Hilâl Yalçın;

Stephanie D'Hose, Emmily Talpe;

Celia Groothedde, Jeremie Vaneeckhout;

Kurt De Loor.

Toegevoegde leden:

Lise Vandecasteele.

INHOUD

1.	Toelichting door Nathalie Le Blanc.....	4
2.	Toelichting door Nadya de Beule	6
3.	Toelichting door Trui Maes	8
4.	Vragen en opmerkingen van de commissieleden	11
4.1.	Tussenkoms van Gwenny De Vroe.....	11
4.2.	Tussenkoms van Nadia Sminate.....	13
4.3.	Tussenkoms van Brecht Warnez	13
4.4.	Tussenkoms van Celia Groothedde	14
4.5.	Tussenkoms van Kurt De Loor	15
5.	Antwoorden van de genodigden	16
5.1.	Antwoorden van Nathalie Le Blanc	16
5.2.	Antwoorden van Nadya de Beule.....	18
5.3.	Antwoorden van Trui Maes	18

De Commissie voor Binnenlands Bestuur, Gelijke Kansen en Inburgering hield op 7 november 2023 een hoorzitting over het invoeren van een singlereflex en het creëren van een beleidsneutraal kader voor kinderloze alleenstaanden, in het kader van de bespreking van de conceptnota voor nieuwe regelgeving van Gwenny De Vroe, Willem-Frederik Schiltz, Emmily Talpe, Stephanie D'Hose, Steven Coenegrachts en Els Ampe. Aan de hoorzitting werd deelgenomen door:

- Nathalie Le Blanc, journalist en auteur van Solo;
- Nadya de Beule, all1 vzw;
- Trui Maes, beleidsmedewerker Samenhuizen vzw.

1. Toelichting door Nathalie Le Blanc

Nathalie Le Blanc is journaliste bij Knack Weekend en schreef in 2014 'Solo', een boek waarin ze antwoorden zoekt op de vraag waarom almaar meer mensen alleen wonen en wat daarvan de gevolgen zijn. Een artikel uit de jaren 80 dat ze tegenkwam in het archief van Knack Weekend, voorspelde al dat almaar meer mensen in de toekomst alleen zouden gaan wonen. Dat is ook gebeurd, en de trend zet zich verder. Daarom is ze zo blij dat ze naar het Vlaams Parlement mag komen om de voorliggende conceptnota te bespreken.

De spreker gaat eerst in op het semantische aspect van de kwestie. Men heeft het over de singlereflex, maar zij vindt dat geen goede benaming. Iemand kan single zijn en samenwonen met bijvoorbeeld ouders, maar er zijn ook mensen in een relatie die alleen wonen. Heel wat mensen die onder de noemer single zouden moeten vallen, zouden zich niet identificeren met het woord, zoals mensen in een latrelatie of een 81-jarige weduwe. Het woord alleenwoners dekt de lading beter volgens de spreker, omdat het duidelijk aangeeft dat het gaat over mensen die in hun eentje een huishouden vormen en daardoor op een aantal maatschappelijke problemen stoten.

Sinds het uitbrengen van haar boek 9 jaar geleden gaf de spreker heel wat lezingen en sprak met beleidsmakers en studiediensten, en ze stootte daarbij op heel wat vooroordelen, die ook in de conceptnota aan bod komen. Zo zouden alleenwoners bewust kiezen voor hun situatie, zouden ze een probleem vormen voor de maatschappij of zouden hun problemen er niet toe doen omdat de meeste mensen maar een aantal jaren alleen wonen.

Dankzij de industriële revolutie is er de afgelopen 150 jaar heel wat welvaart gecreëerd die iedereen ten goede is gekomen. We leven langer en zijn vrijer dan ooit tevoren. De spreker vergelijkt de vrijheid van vandaag met die van haar voorouders. Ze stamt af van een lange lijn van mensen die werkten als visser of trouwden met vissers. Tot de Tweede Wereldoorlog lag iemands biografie meestal al ongeveer vast bij de geboorte. Het leven van de spreker is helemaal anders. Ze is 54, heeft gestudeerd, woont alleen, heeft geen kinderen, verdient geld met schrijven en woont in Leuven, relatief ver van de Belgische kust. Ze heeft haar leven ongeveer zelf kunnen kiezen, en dat was 150 jaar geleden onvoorstelbaar.

Die kentering is ongeveer gestart in de jaren 60. Mensen begonnen toen almaar meer te scheiden, gingen samenwonen zonder te trouwen, kregen kinderen zonder partner enzovoort. Ongeveer 1 procent van de bevolking woont een leven lang alleen. Anderen wonen tijdelijk alleen omdat ze nog geen relatie hebben, omdat hun relatie te pril is, of omdat ze tussen relaties in zitten. Een grote groep alleenwoners zijn vijftigplussers, mensen die gescheiden zijn of wier partner gestorven is. Alleen mensen in een latrelatie kiezen bewust voor het alleen wonen. Bij de meeste andere alleenwoners is het geen bewuste keuze, maar gewoon de manier waarop hun leven gelopen is. Het alleen wonen is meestal geen belangrijk deel van hun identiteit.

Samengevat gaat het om een diverse groep mensen die zich niet identificeren als alleenwoner, waardoor ze door het beleid vaak over het hoofd worden gezien. Er wordt vaak gezegd dat die mensen zelf voor hun situatie hebben gekozen en dat, als ze daar problemen van ondervinden, ze maar een relatie moeten zoeken en iets veranderen aan hun situatie. Maar zo eenvoudig is het niet.

Bij het schrijven van haar boek sprak de spreker met vijftig alleenwoners. De twee grote problemen die terugkomen bij de meeste alleenwoners, zijn eenzaamheid en geld. Van mensen die in armoede leefden tot mensen die er warmpjes in zaten: ze hadden allemaal het gevoel een financieel precair bestaan te lijden. Dat is ook de realiteit. Voor Vlaanderen heeft de spreker geen cijfers gevonden, maar volgens Hargreaves Lansdown, een Britse financiële instelling, zou het 860 pond extra per maand kosten om alleen in een huis te wonen, in vergelijking met twee. Naast huurkosten zijn er energie, water en telecom, wat duurder is wanneer men die kosten niet door twee kan delen. Omgerekend zou het dus 950 euro duurder zijn om alleen te wonen, waardoor alleenwoners ook minder kunnen sparen. Door hun kleinere financiële reserve is de stijgende levensduurte een groter probleem voor alleenwoners en loeren financiële problemen altijd om de hoek. Daarnaast zijn alleenwoners ook nog eens de zwaarst belaste inwoners in België.

De spreker wijst op het gebrek aan wetenschappelijk onderzoek. Op een paar thesissen na lijkt de sociale wetenschap in Nederland en Vlaanderen niet bijzonder geïnteresseerd in dat probleem. Het is dus goed dat er een conceptnota ligt en een hoorzitting wordt gehouden, en de spreker hoopt dat het gebrek aan wetenschappelijk onderzoek niet betekent dat ook de maatregelen op beleidsniveau op zich zullen laten wachten. De conceptnota bevat ideeën die snel zouden kunnen worden omgezet: de dienstencheques, de oneerlijke waterfactuur, de lokale forfaitaire belasting, veranderingen aan de regels voor zorgverlof. Die issues zijn volgens de spreker laaghangend fruit, waarvan de aanpassing voor alleenwonenden veel kan betekenen en kan tonen dat de politiek hen wel degelijk ziet.

Andere elementen die in de conceptnota aan bod komen, vragen meer onderzoek, reflectie en onderhandeling. Belastingen zijn daarvan een voorbeeld. De spreker verwijst naar een samenkost in het Federaal Parlement in 2022. Ambtenaren van de FOD Financiën leken zelf verbaasd over de dingen die ze ontdekten wanneer ze onderzoek deden naar alleenwoners. Officieel bestaan die op het vlak van belastingen niet. Er zijn in België zes categorieën van belastingbetalers. Alleenwoners zijn daar geen onderdeel van. Ze zijn bovendien de enige groep in België die geen belastingvoordeel krijgt. Belastingvoordelen zouden ervoor moeten zorgen dat het leven betaalbaar blijft. Daarom zouden alleenwoners volgens de spreker ook belastingvoordelen moeten krijgen.

Een andere moeilijke kwestie is het woonbeleid. De spreker prijst de conceptnota omdat ze aandacht besteedt aan alternatieve woonvormen zoals bijvoorbeeld het opdelen van woningen. Maar ze oppert ook dat zulke ideeën maar een kleine groep alleenwoners ten goede zullen komen. Iemand die tussen twee relaties zit, zal niet voor een paar jaar alleen willen wonen. Andere alleenwoners willen net graag alleen blijven wonen vanwege de voordelen.

Als men voor alle alleenwoners een geschikte woning wil vinden, zullen er dus op de woningmarkt aanpassingen moeten gebeuren, wat bijzonder lastig is. Op de huurmarkt trekken alleenwoners vaak aan het kortste eind, omdat verhuurders liever een koppel zien met twee inkomens. Op de sociale woningmarkt zijn er lange wachtlijsten. De helft van de huishoudens op die lijsten zijn alleenwoners. Er worden te weinig sociale woningen bijgebouwd. En het kopen of bouwen van een eigen woning is volgens de spreker alleen weggelegd voor mensen die er al warmpjes in zitten. Een gigantisch probleem, kortom, dat men niet oplost met een paar vergaderingen of een slimme slogan.

Wat wel zou kunnen helpen, is ouderen die kunnen samenwonen en het verlagen van de onroerende voorheffing voor alleenwoners op de huurmarkt.

Het andere probleem bij alleenwoners is eenzaamheid. De spreker wijst op de link tussen armoede, financiële zorgen en eenzaamheid. Ze geeft het voorbeeld van haar alleenwonende kapster, een jonge vrouw met fibromyalgie, die volgens het advies van de dokter zou moeten stoppen met werken, maar zich dat niet kan veroorloven. Ze vermeldt ook het onderzoek van Amerikaans socioloog Harry Klein, die in 2001 ontdekte dat de meeste dodelijk slachtoffers tijdens een hittegolf alleen woonden.

In Vlaanderen zijn er vandaag 968.000 alleenwoners en 243.000 alleenstaande ouders. In totaal zouden dus 1,2 miljoen mensen voordeel halen uit maatregelen voor alleenwoners. Ze verwijst naar het succes van de Nederlandse BoerBurger-Beweging, waar veel 'vergeten kiezers' op hebben gestemd. Volgens de spreker zijn ook alleenwoners een vergeten kiezersgroep, en ze maant politici daarom aan tot actie: ze bepleit wetenschappelijk onderzoek op lange termijn, en op korte termijn maatregelen op het vlak van fiscaliteit, wonen, armoede en eenzaamheid.

2. Toelichting door Nadya de Beule

Zoals men er zelden bij stilstaat dat bij een feestje of andere gelegenheden alleenwonenden verondersteld worden guller te zijn dan gezinnen, wordt het eveneens doodnormaal gevonden dat het beleid meer inspanningen vraagt van mensen die alleen wonen, begint *Nadya de Beule* haar betoog. België is het land waar alleenwoners het zwaarst worden belast en het minst terugkrijgen. De term alleenwoner werd overgenomen van Nathalie Le Blanc en wordt beschouwd als de term die het best de lading dekt. Een alleenwoner draait financieel voor alles alleen op.

Het wordt dus tijd voor een mindswitch naar een leefvormneutraal beleid. All 1, de belangenvereniging voor mensen die alleen wonen, vindt de voorliggende conceptnota dan ook heel verdienstelijk, vooral wat de centrale boodschap betreft, namelijk dat er nood is aan een alleenwonersreflex en aan een systematische herberekening van de impact van beleidsmaatregelen op alleenwoners.

All1 richt zich ook op alleenwoners zonder kinderen, omdat die groep het meest wordt belast. De vereniging focust zich vooral op de financiële en fiscale gevolgen, luistert naar specifieke noden en problemen en kaart die aan bij beleidsverantwoordelijken. Verder dringt ze aan op wetenschappelijk onderzoek. Zo werden aan de Wetenschapswinkel van de Vrije Universiteit Brussel onderwerpen voor thesissen voorgesteld. Maar all1 is een kleine organisatie, zeker in vergelijking met de Gezinsbond. Ze heeft geen personeel en geen geld, maar wel een echt trekpaard in de gedaante van initiatiefneemster en voorzitter Carla Dejonghe, die ook Brussels volksvertegenwoordiger is. Zij trekt al jaren aan de kar en krijgt heel veel respons, want in Brussel woont een persoon op de twee alleen.

Bij een enquête in 2020 liet 84 procent van de deelnemers weten alleen te wonen door omstandigheden, zoals een overlijden of een echtscheiding. Dat kan dus iedereen overkomen. Wie dat zelf meemaakt, zal versteld staan van de kosten die op hem afkomen, aldus de spreker. De deelnemers aan de enquête wezen het vaakst op de onrechtvaardigheid van forfaitaire belastingen, omdat die alleenwoners het hardst treffen: de onroerende voorheffing en de forfaitaire provincie- en gemeentebelastingen, die worden berekend per huishouden en niet per persoon. Een andere veel voorkomende klacht heeft het over de vaste kosten van de nutsvoorzieningen. Mensen vragen zich af wat het helpt om de thermostaat lager te zetten of de lichten te dimmen, want het zijn die vaste kosten die zo hoog zijn. Voor elektriciteit maken ze 55 procent van de rekening uit. Het gaat dan om netkosten, distributiekosten en allerhande heffingen, zoals de energiebijdrage, accijnzen, de bijdrage aan het energiefonds, heffingen opgelegd via de transmissiebe-

heerder, financiële maatregelen voor rationeel energieverbruik en de financiering voor steunmaatregelen voor hernieuwbare energie. Daarbovenop komt dan nog de btw, de belasting over de toegevoegde waarde.

De spreker illustreert dat vervolgens aan de hand van een concreet voorbeeld van een appartementsgebouw met vier flats en een trapgang waar twee lampen hangen. Voor die verlichting moet er natuurlijk een aparte meter zijn. Eerst kwamen daar spaarlampen, dan ledlampen. Dat hielp niet veel: de eigenaars betalen 355 euro per jaar voor die twee lampjes. Zelfs na een herberekening door de syndicus bleek dat te kloppen. Alleenwoners dringen er dus op aan dat de prijs van gas en elektriciteit zo veel mogelijk in functie van het verbruik zou worden berekend. De spreker merkt op dat dat niet in de lijvige conceptnota staat en dus nog aan bod kan komen.

Hetzelfde geldt voor telecommunicatie, waarvan de conceptnota al evenmin gewag maakt. Zo merkte iemand die sinds kort alleen woont tot zijn verbazing op dat hij na inlevering van de simkaart van zijn vriendin bij de provider maar 20 euro minder betaalde voor zijn abonnement, een pakket van 180 euro. Bij een ander telecombedrijf betaalt één persoon voor hetzelfde abonnement met internet, tv en mobiele telefonie 107 euro per maand, terwijl dat voor twee personen 129 euro is. Dat is dus maar 22 euro verschil. Telecombedrijven hebben er dus baat bij dat mensen uit elkaar gaan, aldus de spreker.

Een andere struikelsteen zijn de gemeentelijke huisvuilbelastingen. Er zijn nog altijd gemeenten die een vast bedrag vragen. Gemeenten hebben dus ook een rol te spelen.

Een laatste heikel punt zijn de successierechten, die toch een regionale bevoegdheid zijn. De spreker illustreert dat met de getuigenis van een van de leden van all1, Ingrid Ramsdonck, die erop stond met naam en toenaam te worden vermeld. In 2015 had zij een testament met een duolegaat laten opmaken. Ze had 800 euro betaald aan de notaris opdat een heel behulpzame vriend haar huis zou kunnen erven. De andere helft zou naar Kom op tegen Kanker gaan. In 2021 werd het duolegaat afgeschaft. Zij vindt het niet kunnen dat een bestaande regeling met één pennentrek werd weggevaagd en ze daarmee 800 euro kwijt was. Zij kan weliswaar protesteren, maar mensen die wilsonbekwaam of dement zijn, zouden niet eens weten dat de Vlaamse overheid zomaar een wilsbeschikking aan de kant heeft geschoven. Dat vindt ze je reinste diefstal. Politici moeten van bestaande regelingen afblijven. Intussen heeft ze een nieuw testament laten opmaken, wat haar bijkomend 300 euro heeft gekost. Als ze sterft en haar huis wil nalaten aan haar vrienden, dan moeten die binnen de zes maanden successierechten daarop betalen, in de hoogste schijf. Zij kunnen dat geld niet zomaar op tafel leggen. De vriendenerfenis vindt ze geen alternatief.

De spreker wijst er nog op dat ook de toekenning van energie- en renovatiepremies afhankelijk zijn van de gezinssamenstelling. Grotere gezinnen krijgen doorgaans hogere premies dan alleenwoners. Daardoor kunnen ze gemakkelijker investeringen doen die de waarde van hun woning verhoogt en waardoor de woning voldoet aan de strenger wordende klimaateisen.

Positief is wel de recente beslissing om het voorhuwelijkssparen via de ziekenfondsen af te schaffen. Ook dat zou nog in de conceptnota kunnen worden opgenomen, aldus de spreker. De nota bevat ook het positieve nieuws dat in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest de forfaitaire gewestbelasting van 89 euro is afgeschaft, dat bij de fiscale hervorming daar de alleenwonende zonder kinderen als uitgangspunt werd genomen en dat de korting op de registratierechten voortaan per woning en niet per koppel geldt. Dat kan oplopen tot 21.875 euro.

Samengevat zou all1 dus ook de te zware vaste kosten voor elektriciteit en gas en de onrechtvaardige aanrekening van telecommunicatie in de nota opgenomen willen zien, net als de povere vriendenerfenis, al wordt dat laatste aspect in de nota ook erkend. De essentie van de nota krijgt van de vereniging wel een pluim: aangezien mensen die alleen wonen het meest worden belast en het minst terugkrijgen, moet worden geijverd voor een reflex voor alleenwoners en moet er een leefvormneutrale beleid worden gevoerd.

De spreker wijst er ten slotte op dat alleenwoners vaak een bijdrage geven bij belangrijke gebeurtenissen van anderen, en roept er dan ook toe op dat men alleenwonende vrienden of collega's ook eens extra in de bloemetjes zou zetten bij een voor hen belangrijke gebeurtenis. Ook dat hoort bij een alleenwonersreflex, en daarvoor heeft men het beleid niet nodig, besluit ze.

3. Toelichting door Trui Maes

Trui Maes is secretaris en beleidsmedewerker van vzw Samenhuizen en experte in duurzame stedenbouw, gemeenschappelijk wonen, lokaal ruimtelijk beleid en transitie voor duurzaam wonen.

Zij verklaart zich om te beginnen 100 procent akkoord met de term alleenwonenden en situeert de vzw. Samenhuizen is de koepelvereniging en het kennis- en expertisecentrum rond gemeenschappelijk wonen. Dat laatste is voor de vzw het alternatief voor – of het 'andere' van – individueel wonen. Men kan individueel wonen in een huis, individueel wonen in een huis als huishouden, individueel kiezen als huishouden voor een appartement, maar er zijn een aantal huishoudens die kiezen om aan gemeenschappelijk wonen te doen.

Er zitten een aantal heel belangrijke facetten aan dat gemeenschappelijk wonen. De spreker wijst bijvoorbeeld op het feit dat men dat doet in zelfbeheer. Heel wat projectontwikkelaars claimen de term gemeenschappelijk wonen, maar dat is onterecht. Dat is geen samenhuizen, geen cohousing, omdat het meestal gaat over het collectieve wonen, wat anders is. Het is niet omdat men een gemeenschappelijke tuin heeft dat er aan gemeenschappelijk wonen wordt gedaan.

Men kiest bij gemeenschappelijk wonen bewust en vrijwillig om op een bepaald moment als huishouden ruimte te delen in zelfbeheer. De spreker is actief in de Gentse Wooncoalitie, en daar gaat het dan vooral over armoede. Zij wil een prioriteit maken van het kostendelend samenhuizen, waar momenteel nog heel wat problemen rond zijn.

De spreker is positief over de conceptnota die voorligt en die heel veel zaken aanstipt. Tegelijk dankt ze de collega's voor een aantal zeer pertinente aanvullingen. De hele contextanalyse is voor de spreker bijzonder belangrijk. Alle vormen van beleid vertrekken te weinig vanuit de context van de veranderende samenleving. De expertise is er, zo tonen de vorige twee sprekers aan.

Dat gemeenschappelijk wonen maar een kleine niche van de markt is, durft de spreker sterk te betwijfelen. De niche is veel groter dan men denkt. Er is een groot circuit van alleenstaanden die er effectief voor kiezen om een huis te delen. Dat kan ook volgens de regelgeving, maar het wordt een probleem op het moment dat de personen leven van een vervangingsinkomen. Als mensen dan samenhuizen of aan huisdelen doen – als vrijwillige keuze, maar voor een stuk ook om financiële redenen – is het eigenlijk schandalig dat ze worden afgestraft, stelt de spreker. Want het samenhuizen kan net een oplossing zijn en wat meer wooncomfort geven, door de kosten te delen.

Samenhuizen vzw wil vooral aanklaarten dat gemeenschappelijk wonen over verschillende aspecten en domeinen gaat: Wonen uiteraard, maar ook Ruimtelijke Ordening, Welzijn, Binnenlandse Zaken vanwege het Rijksregister en de federale overheid. Ze begeleidde het afgelopen jaar tien gemeenten in het zoeken naar vormen van gemeenschappelijk wonen en het faciliteren ervan. De spreker werd daarbij geconfronteerd met een dienst Ruimtelijk Ordening die doorverwijst naar een dienst Wonen. In het geval van een leefgroep van personen met een beperking werd ze dan weer doorverwezen naar de dienst Welzijn. Zelfs op een lokaal niveau kunnen er geen aanpassingen komen. Het lokale niveau krijgt geen kansen om daar een beleid rond te voeren.

De spreker zetelt ook in de Stedelijke Woonraad in Gent en deed daar een voorstel om een kader uit te werken voor dat kostendelende samenhuizen, een van de eisen of prioriteiten binnen de Gentse Wooncoalitie. Het advies is goedgekeurd door zo'n 25 leden van de raad, maar het beleid wou een en ander intern nog bekijken. Ze wenst dat specialisten gaan samenzitten met mandatarissen, ambtenaren die een mandaat hebben om de bezwaren op tafel te gooien. Vanuit het middenveld wil ze dat er meer wordt gewerkt aan dat soort beleidskaders, die voor een stuk gaan faciliteren.

Ze heeft het niet graag over experimenten of over innovatieve woonvormen of moderne woonvormen, want het samenhuizen was in vroegere generaties – waar soms drie generaties samenleefden – geen probleem. Of het nu gaat om cohousen – waarbij men een eigen huis heeft, maar leefruimte deelt –, cowonen zonder gemeenschappelijke leefruimtes of huisdelen met meerdere huishoudens onder één dak, het gaat erover dat iedereen die daar woont dezelfde rechten heeft als het gezin met kinderen in het huis daarnaast.

Er moet sowieso een beleidskader komen. Ook de term moderne woonvormen hoort de spreker niet graag, want zo modern is dat niet. Generaties die samenwonen, dat is helemaal niet modern. Ze zorgde zelf tien jaar voor haar dementerende vader in haar huis. Ze vindt het een heel goede suggestie dat er binnen nieuwbouw voor sociaal wonen meer wordt gekeken naar huizen aangepast voor alleenwonenden. Anderzijds moet men weer naar die context kijken. Gent wil in het sociaal wonen bijvoorbeeld meer appartementen voor grote gezinnen.

Onderzoeken of er bij renovatie mogelijkheden zijn, vindt de spreker heel goed, al kunnen alleenwonenden net zo goed een appartement delen met twee of drie slaapkamers. Al speelt bij het al dan niet krijgen van een renovatiepremie alweer het punt dat de inkomens worden samengeteld, en dan voldoet men niet. Koppels daarentegen krijgen de dingen dubbel. Er zit daar een inconsistentie.

Sociaal huren is volgens de spreker de enige sector waar men betaalt volgens inkomen. Als twee mensen samenwonen – de een met een pensioen, de ander met een leefloon – zou men het tweede loon bijvoorbeeld niet volwaardig kunnen meertellen. De huisvestingsmaatschappij krijgt dan misschien geen 350 euro huur, maar 400 of 450 euro. Ze heeft wel een alleenwonende een huis aangeboden en dus wordt de wachtlijst korter en heeft men een betere bezetting van de woningen. Waarom zou een sociale huisvestingsmaatschappij dat niet mogen doen, als dat op de private markt wel kan?

Als men sociaal of fiscaal moet overleggen met de federale overheid, zou dat volgens de spreker ook moeten gebeuren op juridisch vlak. Vandaag zijn er mensen die binnen het gemeenschappelijk wonen kiezen voor een wooncoöperatie. Alleen kan men niet naar de bank gaan als men een aandeel wil kopen. Alles zit in een heel ander economisch denken. Heel dat juridische kader is belangrijk naargelang de rechtsvorm waarvoor men kiest of naargelang het zakelijk recht. Binnen het

gemeenschappelijk wonen is er sprake van erfpacht, opstalrecht enzovoort: een hele lijst van zaken waar de spreker voor aanpassingen pleit.

Werken op de woonfiscaliteit en streven naar een verlaging van het verdeelrecht vindt de spreker goed. Als men lokale besturen wil aanmoedigen, mogen Vlaanderen en de federale overheid elkaar natuurlijk niet tegenwerken, maar moeten ze net creatief proberen te denken. Al moet men niet eens zo creatief zijn, want het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest en Wallonië hebben wel een aparte code voor alleenwonenden in een collectief woonverhaal. Als Vlaanderen daar een specifiek kader voor creëert, kan het Rijksregister die code invoeren.

De spreker rondt haar uiteenzetting af met twee opmerkingen. Bij het faciliteren van het opdelen van woningen pleit ze voor een extra onderzoek naar hoe de alleenwonenden effectief wonen. Wonen ze al dan niet onderbezet? 70 procent van de huishoudens woont onderbezet. Daarmee zit Vlaanderen aan de top in Europa. Er is dus genoeg woonruimte. Kan men daar niet op een andere manier naar kijken? Moet dat dan worden opgedeeld? Het gebeurt, maar dan krijgt men twee woningen. Welke invloed zal dat hebben op de prijs, als de verkoper ineens ziet dat het twee woningen zijn geworden? Idem dito bij de huur. Dat zijn risico's die men moet voorkomen of wegwerken. Bij het feitelijk opdelen zou de spreker liever zien dat er wordt gekozen voor een tijdelijke situatie naar analogie met zorgwonen, maar dan uitgebreider. Als er binnen het zorgwonen iemand komt inwonen, kan men kiezen voor een apart label met een apart huisnummer en een aparte code in het Rijksregister. Men zou hetzelfde moeten doen voor huisdelen. Dat moet ook tijdelijk kunnen zijn, met een meldingsplicht, zowel bij de start als wanneer die situatie ophoudt.

Een tweede punt is dat men moet opletten met nieuwe fiscaal aantrekkelijke financieringsvormen, zoals huurkoop of huren met aankoopoptie. Volgens de spreker is dat een systeem waar men naderhand meer voor betaalt. De spreker kijkt eerder naar vormen zoals community land trust of gemeenschappelijk wonen. Degenen die ervoor kiezen om op een site ruimte te delen, mogen daarvoor niet worden afgestraft.

De woonmarkt is en blijft een heel complexe materie, beaamt ook de spreker. Door de dure huurmarkt gaan de jongeren in Gent massaal huisdelen, wat zorgt voor zeven keer meer inschrijvingen voor huisdelen dan voor een gewone inschrijving op een jaar tijd. Men moet opletten dat dat geen impact heeft op de huurprijzen in Gent.

De spreker gelooft ook niet dat men met een baksteen in de maag wordt geboren. Het beleid is eigendomsvriendelijk. Men moet dus kopen als voorwaarde voor zijn pensioen. Maar men moet breder gaan denken.

Ze besluit met een positieve noot: wetenschappelijk onderzoek heeft bewezen dat het samenhuizen, het gemeenschappelijk wonen, mensen langer doet leven. Het verbetert het welzijn en is de tegenpool van eenzaamheid. Dat heet het Roseto-effect: dat mensen ervoor kiezen om ruimte te delen – alleenwonenden, maar ook intergenerationeel – maakt dat men voor elkaar zorgt, buiten een aantal praktische dingen en het financiële. Men heeft oog voor elkaar, men wordt ontzorgd, wat het welzijn verhoogt en langer doet leven.

Die situatie van zorg aan elkaar moet men dan omrekenen naar een maatschappelijke kost. Wat wordt er binnen zo'n groep niet opgenomen? Tijdens de coronacrisis vormden de cohousers geen probleem. Ze woonden samen en konden delen. Al was het dat ze niet bij elkaar binnengingen, ze zaten in de tuin om dingen te delen. De coronaperiode was nu net het voorbeeld dat het geen probleem was. De spreker vindt het belangrijk dat zeker de hele thematiek aan bod komt. Als men naar een duurzaam inclusief beleid wil gaan, hoort die groep zeker voldoende aandacht te krijgen.

De spreker heeft nog een slotbeschouwing over het actieplan. Nu kan worden gekeken naar de prioriteiten om aan te pakken. Er is het laaghangend fruit, datgene wat het snelst gebeurt en haalbaar is. Dan moet men zich natuurlijk afvragen welke prioriteit men geeft aan datgene wat het meeste impact heeft op de alleenwonenden zelf, los van het feit dat alles waarschijnlijk wordt tegengehouden als er een financiële impact is op het beleid, op de inkomsten. Dat evenwicht moet worden gezocht.

4. Vragen en opmerkingen van de commissieleden

4.1. Tussenkomsst van Gwenny De Vroe

Gwenny De Vroe bedankt en feliciteert de sprekers, niet alleen omdat ze de commissie te woord staan, maar vooral omdat ze heel gepassioneerd hebben gesproken. Als hoofdindiener heeft ze zelf, samen met veel anderen zoals Raf Van Bedts, ook heel gepassioneerd geschreven aan de conceptnota. Om een goed dooraderde conceptnota af te leveren, hebben ze heel wat bevragingen en onderzoek gedaan. Haar dank gaat dan ook uit naar de collega's die de hoorzitting mee mogelijk hebben gemaakt. De hoorzitting maakt de indieners opnieuw wijzer en de suggesties van de sprekers werden dan ook genoteerd.

De eerste suggestie betreft de term singlereflex. De spreker onderschrijft dat de term alleenwonendenreflex beter is. Het is zeker haar bedoeling om vanuit de conceptnota met de suggesties van de sprekers verder aan de slag te gaan en toe te werken naar een voorstel van resolutie dat hopelijk tijdens de huidige zittingsperiode nog kan worden goedgekeurd, zodat het een mooi beleidsstuk is voor de volgende Vlaamse Regering en kan worden opgevolgd door haar collega's.

Het aantal alleenwonenden is inderdaad heel groot. In Brussel gaat het om 50 procent, maar volgens de prognoses zou het in België tegen 2060 om ongeveer van de helft van de gezinnen gaan. Die groep gaat dus in heel België sterk blijven groeien.

Volgens de spreker is het belangrijk dat naast de Gezinsbond ook de kleinere initiatieven kunnen groeien. Ze vraagt aan Nadya de Beule in hoeverre all1 vzw, op vrijwillige basis en met beperkte financiële middelen, er echt in slaagt om, los van de enquêtes, singles te bereiken en te betrekken. Daarnaast wil ze weten op welke obstakels de vzw stoot om extra te wegen op het beleid, een voordeel dat de Gezinsbond heeft door de vele leden en de financiële instroom. De vraag is hoe het beleid hen op dat vlak kan ondersteunen om in de toekomst een betere samenwerking mogelijk te maken.

Het boek van Nathalie Le Blanc is ondertussen bijna tien jaar oud. De vraagsteller wil van de auteur weten of er vanuit het beleid extra aandacht nodig is om organisaties zoals all1 vzw verder uit te bouwen en de belangen van alleenstaanden systematisch te behartigen.

Ze polst bij de sprekers of er een perceptieprobleem is van een alleenstaande, of het beleid daar iets aan kan doen, hoe de sprekers de rol van de media zien en hoe daar in de toekomst nog beter op kan worden ingespeeld.

Voor Open Vld is het heel belangrijk dat een individu vrij is. De keuzevrijheid is dan ook van groot belang. Als men als alleenstaande momenteel ergens in Vlaanderen wil gaan wonen, dan is die vrijheid heel beperkt. De spreker werkt aan een initiatief over de Z-code van zorgwonen. De bedoeling is om woningdelen te faciliteren en gemakkelijker te maken door de vergunningsplicht te vervangen door een meldingsplicht, en ervoor te zorgen dat de Z-code uitgebreid kan worden naar een G-code of een code ernaast. Dat is volgens haar belangrijk om betaalbaar wonen te vergemakkelijken. Ze is dus blij dat Trui Maes haar standpunt ondersteunt.

De spreker benadrukt dat dat niet voldoende is. Vandaag bestaan het woningdelen, het cohousen en de tiny houses, maar ze vindt het belangrijk is om in Vlaanderen ook nog meer in te zetten op moderne innovatieve woonvormen. Er zijn veel mogelijkheden, maar die zijn niet wettelijk realiseerbaar, waardoor er veel obstakels zijn. Het is dus belangrijk om te bekijken hoe Vlaanderen op dat vlak in de toekomst een voortrekkersrol kan spelen. Momenteel zijn er proefprojecten rond co-operatief wonen, waaronder in haar eigen gemeente, Kampenhout. Maar al bij al staan de innovatieve woonvormen nog in de kinderschoenen, en die moeten dus meer uitgerold worden.

Minister van Wonen Matthias Diependaele houdt zich met die woonvormen bezig en heeft meermaals aangekondigd dat hij, op vraag van de spreker, voor een oplossing zal zorgen. Zelfs in de vorige zittingsperiode zijn er op haar vraag proefprojecten opgestart om tot oplossingen voor alleenstaanden te komen. Ze vindt het heel belangrijk dat Samenhuizen vzw en all1 vzw worden betrokken bij het vormen van het beleid en algemeen kader voor nieuwe woonvormen. Ze wil dan ook weten of dat het geval is. Ze stelt vast dat de geselecteerde proefprojecten eerder grootschalig zijn en dus niet kleinschalig, zoals tiny houses en woningdelen.

Een ander punt waar de spreker voor pleit en waar in de hoorzitting nog niet over werd gesproken, is een samenleefvormneutraal kader in Vlaanderen, dat nu nog ontbreekt. Ze polst bij de sprekers hoe zij daartegenover staan.

Samenhuizen vzw staat vrij negatief tegenover het opdelen van woningen. Aangezien hun focus ligt op het zoeken naar oplossingen rond woningdelen, begrijpt de spreker dat. Zij is er wel van overtuigd dat mensen in Vlaanderen veel te groot wonen en dat daar in de toekomst verstandiger mee kan worden omgegaan. In veel lokale besturen ziet ze een omgekeerde beweging. De Vlaamse Wooncode legt een minimumaantal vierkante meters op om te kunnen spreken van een kwalitatieve woning. Er zijn veel steden en gemeenten die die ondergrens hebben opgetrokken, waardoor het duurder wordt om een kleine studio of een appartementje te kunnen kopen. De spreker denkt overigens wel dat de Vlaming met een baksteen in de maag is geboren.

Wat ze nog niet heeft gehoord en waar ze in de conceptnota naar heeft verwezen, is hoe duur reizen en horecabezoeken zijn voor een alleenstaande. Volgens haar moet er ook in de toeristische sector beweging komen. Daarover hoort ze ook graag feedback van de sprekers.

Eenzaamheid is een heel groot probleem. De spreker weet dat de link met armoede wetenschappelijk is onderzocht, maar ze denkt dat die nog meer aan bod zal moeten komen. Ze ontvangt dus graag meer gedetailleerde informatie om die mee te verwerken.

Veel oudere mensen in een grote woning zouden heel graag hun woning delen, maar botsen op problemen rond de erfenis in het geval van samenhuizen. Net zoals in de conceptnota werd er ook verwezen naar de successierechten. Een vrienden-erfenis is een klein bedrag van 15.000 euro tegen het tarief van een familielid eerste graad. Hoe wil de spreker dat in de toekomst zien evolueren?

Het is de spreker nog niet volledig duidelijk welke invloed het deel uitmaken van een samenhuisproject met verschillende eigenaars heeft op de erfenis. Ze vraagt aan Trui Maes naar praktijkvoorbeelden en tips om zo tot een goed voorstel van resolutie te kunnen komen.

Het leven is heel duur voor een alleenstaande. Er werd al naar veel verwezen, maar niet naar de telecommunicatie, wat een federale bevoegdheid is. Dat kan wel worden genoteerd, maar dan met een verwijzing naar een bevraging van de federale

overheid. Hetzelfde geldt voor het vervangingsinkomen. De spreker is op de hoogte van de problematiek, maar die werd niet opgenomen in de conceptnota omdat het een federaal gegeven is.

Er zal moeten worden gewaakt over eigendomsverwerving. Daarom heeft de conceptnota het over een verlaging van de verkoop- en registratierechten, waar de sprekers niet echt naar hebben verwezen. Op het vlak van energiepremies staat een meer faciliterend beleidskader ook genoteerd.

4.2. Tussenkomsst van Nadia Sminate

Nadia Sminate bevestigt dat het alleenwonen een tendens aan het worden is, waardoor de beleidsmakers daar terecht rekening mee houden.

In alle drie de uiteenzettingen kwam duidelijk naar voren dat de fiscaliteit een van de grootste problematieken is voor alleenwonenden. Het is volgens de spreker een terechte bezorgdheid, omdat belastingen of het gebrek aan bepaalde vrijstellingen een enorme impact op de koopkracht hebben. Ze wil niet alle verantwoordelijkheid bij haar federale collega's leggen, maar de grootste impact ligt toch wel bij hen. Ze noemt het een positief teken dat de sprekers daar al zijn uitgenodigd: het betekent dat men ook daar beseft dat er iets moet gebeuren.

Op het Vlaamse niveau zijn er ook een aantal bevoegdheden waarmee aan de slag kan worden gegaan: erfenisrechten, Wonen, Welzijn, Energie enzovoort. De spreker acht het onmogelijk om in de commissie Binnenlands Bestuur al die debatten gedetailleerd te voeren, maar ze zetelt ook in een aantal andere commissies die bevoegd zijn en kan bevestigen dat er daar wel degelijk aandacht is voor het thema.

Ze vraagt zich wel af welke meerwaarde de alleenwoontoets heeft als er rekening wordt gehouden met de verschillende levenslopen van de mensen in die situatie, want dat loopt uiteraard niet bij iedereen gelijk. Haar bedenking is dan in welke mate ze voor elke maatschappelijke groep een aparte toets gaan bedenken. Ze kan zich voorstellen dat er andere doelgroepen zijn die dat dan ook gaan vragen, waardoor het mogelijk een beetje een afvinkoperatie wordt. Haar vrees is dat het een puur administratief gegeven zal worden in plaats van een meerwaarde. Daarover wil ze graag de visie van de sprekers horen.

4.3. Tussenkomsst van Brecht Warnez

Brecht Warnez erkent dat de belangen van alleenstaanden voor heel wat politici niet op de agenda staan. Hij vindt dat absurd, aangezien er 1,2 miljoen burgers alleenwonend zijn en er vijfhonderdduizend alleenstaande ouders zijn. Volgens de spreker is er nu een sterke conceptnota. De hoorzitting biedt een momentum om maatregelen te nemen. Aangezien de externe sprekers de inhoud van de conceptnota weinig tegenspreken, stelt de spreker vast dat de conceptnota goed in elkaar zit. Dat betekent dat er een sterke basis is om vanuit het Vlaams Parlement maatregelen te nemen.

De spreker heeft enkele aanvullingen van de externe sprekers genoteerd. Hij wil de rol van de verschillende overheden nog eens benadrukken, en zijn collega Nadia Sminate daarin nuanceren. Als de Vlaamse overheid een gunstig beleid wil voeren voor alleenwonenden, dan zullen er op de verschillende beleidsniveaus een aantal maatregelen moeten worden genomen. De spreker waarschuwt voor wat hij een parapluhouding noemt, waarbij elk beleidsniveau de verantwoordelijkheden naar het andere schuift. De verschillende overheden mogen elkaar niet tegenwerken. Hij wil daarom weten of er in België een overlegmodel is dat de belangen van alleenstaanden behartigt en erop toeziet dat het Vlaamse en federale beleidsniveau elkaar niet tegenwerken. Is er een andere manier van samenwerken tussen het federale niveau en de andere deelstaten?

Vervolgens richt de spreker zijn blik op de lokale besturen. De Vlaamse overheid is bevoegd voor de lokale besturen, maar bepaalt het beleid dat die lokale besturen voeren niet. De Vlaamse overheid benadrukt het belang van de lokale autonomie, en dat zal niet snel veranderen. Ze kan de lokale besturen wel ondersteuning bieden. In 2022 kondigde minister van Binnenlands Bestuur Bart Somers een singlecharter aan, dat in samenwerking met de lokale besturen een singlevriendelijk beleid moet ondersteunen. Hebben de externe sprekers zicht op een stand van zaken van dat project? Hoe staat het met dat charter? Werden zij daarbij betrokken? De spreker wil van de externe sprekers weten op welke manier de Vlaamse overheid de lokale besturen meer kan ondersteunen, zonder die grondwettelijk gewaarborgde lokale autonomie te veel aan te tasten.

4.4. Tussenkoms van Celia Groothedde

Celia Groothedde komt terug op het beleid voor gezinnen. Ze vraagt zich af of wel alle gezinnen worden meegenomen in dat beleid. De spreker grijpt terug naar de coronacrisis om een voorbeeld te tonen van hoe er vaak een stereotiep beeld van een modelgezin wordt opgehangen. Tijdens de coronacrisis zorgde dat voor ongemakken bij gezinnen die buiten dat stereotype vielen. Zou het kunnen dat er gezinnen niet worden meegenomen in het beleid? Een alleenstaande kan volgens de spreker namelijk ook deel uitmaken van een gezin. Ze vraagt zich daarom af of die oproep geen onderdeel is van een beleid dat inclusief is voor elk gezin, hoe het er ook uitziet.

Volgens de spreker is het beleid te normatief. Daardoor is het niet meer toepasbaar op de meeste gezinnen, en sluit het niet meer aan op de manier waarop men tegenwoordig samenleeft. Daarom pleit ze ervoor om de term gezin uit te breiden om het beleid inclusiever te maken.

De coronaperiode werd door de externe sprekers terecht aangehaald, omdat er toen veel pijnpunten naar boven kwamen. De conceptnota vermeldt bijvoorbeeld dat mensen met een andere gaardheid of mensen in collectieve gemeenschapsvormen niet werden meegenomen in dat beleid. Zou er een manier zijn om ervoor te zorgen dat er niet alleen een singletoets is, maar ook een inclusieve toets?

Daarnaast wil de spreker ingaan op het sociaaleconomische aspect. Nathalie Le Blanc haalde aan dat het voor singles soms gemakkelijker is om een netwerk op te bouwen, en soms niet. Volgens de spreker hangt het ervan af of men voldoende geld heeft. Veel problemen waar singles mee worden geconfronteerd, zoals de nood aan mantelzorg of zelfs eenzaamheid, kunnen worden verlicht als men in een financieel comfortabele positie zit. Voor sommige hulpbehoevende alleenstaanden is het in sommige gevallen veel moeilijker om hun rechten te verdedigen en om adequate zorg te eisen. Kunnen de externe sprekers daar verder op ingaan?

Alle externe sprekers hebben het in zekere mate gehad over kinderen. In welke mate rekenen zij alleenstaande ouders tot hun doelgroep? Zij lopen bijvoorbeeld vaak een groter armoederisico. Zijn alleenstaande ouders een afgesloten groep volgens de externe sprekers, of niet?

Vervolgens bespreekt de spreker de woonvormen. Momenteel wordt er bij moderne woonvormen vaak gekeken naar de middenklasse, of naar een persoon die over voldoende geld beschikt om zich die woonvormen aan te meten. Als men bekijkt wie een woonnood heeft, dan is er vaak een overlap van wie het sociaaleconomisch zeer moeilijk heeft en wie alleenstaand is. Bevindt er zich daar een probleem? Het is volgens de vraagsteller niet gemakkelijk om samen te leven met mensen uit een andere inkomensklasse. De moderne samenlevingsvormen zijn dan ook vaak terug te vinden bij middenklassers. Op welke manier kan die grote woonnood worden ingelost bij mensen met een laag inkomen?

4.5. Tussenkoms van Kurt De Loor

Kurt De Loor richt zich tot Nathalie Le Blanc. Zij bood een historische schets waaruit bleek dat er een almaar grotere groep alleenstaanden is, en dat die in alle leeftijdscategorieën groeit. Toch zijn de samenleving en het beleid daar weinig op afgestemd. Zo zijn er ongelijkheden in de fiscaliteit, hogere facturen, en drempels in de regelgeving voor alleenstaanden. Daarbovenop is er een groter armoederisico voor alleenwonenden. De spreker merkt op dat niet alle problemen waar alleenwonenden mee kampen, op te lossen zijn door overheden. Hij wijst er wel op dat sterke overheden, op alle beleidsniveaus, ervoor moeten zorgen dat zoveel mogelijk van die drempels voor alleenwonenden worden weggewerkt.

Uit de toelichting van Nathalie Le Blanc blijkt dat de twee problemen waar alleenwonenden het vaakst mee worden geconfronteerd geld en eenzaamheid zijn. Dat zijn thema's die Vooruit nauw aan het hart liggen. Daarom waakt die partij over het behoud van de koopkracht van alle burgers, vooral van alleenwonenden, aangezien zij een verhoogd armoederisico hebben.

Naast een analyse van het huidige beleid moet er ook naar een toekomstig beleid worden gekeken. Daarom vindt de spreker die singletoets belangrijk. Volgens hem moet het beleid samenlevingsneutraal zijn, en mogen burgers niet worden benadeeld vanwege de samenstelling van hun huishouden. Daarom is de spreker een voorstander van de singletoets.

De spreker schuift nog een aantal andere beleidsmogelijkheden naar voren, bijvoorbeeld de automatische toekenning van rechten. Singles hebben vaak een lager gezinsinkomen, waardoor ze vaker in aanmerking komen voor sociale voordelen, maar die worden grotendeels niet automatisch toegekend. Daardoor lopen die alleenwonenden verschillende rechten en voordelen mis. Daarom stelt de spreker voor om die rechten automatisch toe te kennen. Hoe staan de externe sprekers tegenover dat voorstel?

In de conceptnota en tijdens de tussenkomsen werd al verwezen naar lagere facturen en eerlijkere belastingen. Wie alleen woont, verbruikt doorgaans minder energie en water, maar dat vertaalt zich niet altijd in lagere facturen vanwege de forfaitaire tarieven. Dat geldt ook voor de fiscaliteit. Daarbovenop is er werk aan de forfaitaire provinciebelasting, die per adres wordt aangerekend: alleenstaanden dragen op die manier disproportioneel meer bij aan die belasting.

De spreker wil enkele voorstellen aan de externe sprekers aftoetsen rond de verlaging van de energie- en waterfactuur voor alleenstaanden. Zo zouden die facturen zoveel mogelijk moeten worden vrijgemaakt van forfaitaire kosten, en zouden er gratis basispakketten van water en energie moeten worden aangeboden per aansluiting. De spreker nuanceert dat het motiveren van een lager verbruik daarbij niet uit het oog mag worden verloren.

Ook de spreker heeft het over de woonvormen. Betaalbaar wonen is immers een probleem voor alleenwonenden. Zowel de private huurmarkt als de sociale huurmarkt bieden weinig betaalbare opties, en een woning kopen is als alleenstaande doorgaans moeilijk. Trui Maes zei dat er enerzijds nood is aan meer sociale woningen voor alleenstaanden. Anderzijds zijn er ook meer grotere sociale woningen nodig. Volgens de spreker is het vrij eenvoudig: er is meer nood aan betaalbare en sociale woningen. Hij is het eens met Nathalie Le Blanc dat het wraakroepend is dat een budget tot twee miljard euro voor de bouw van sociale woningen niet wordt besteed.

Cohousing is volgens de spreker een goede manier om de woonkosten te drukken, maar daar liggen nog altijd drempels voor mensen die van een uitkering leven. Zij

worden vaak belemmerd om te cohousen, omdat de kans bestaat dat zij daardoor een deel van hun uitkering zullen verliezen.

De spreker wil van de externe sprekers horen hoe zij staan tegenover het voorstel om de huurwaarborg van drie naar twee maanden te verlagen. Zou dat mensen met een kleiner budget kunnen helpen om de weg te vinden naar een huurwoning?

Naast het sociaaleconomische aspect meent de spreker dat eenzaamheid een van de meest onderschatte problematieken van de samenleving is. Alleenwonenden worden sterk geconfronteerd met eenzaamheid. Het is volgens hem een taak van de lokale overheden om te werken rond het verhelpen van eenzaamheid. Hoe zien de externe sprekers die aanpak? Kunnen zij concrete voorbeelden geven?

Nathalie Le Blanc sprak over de vergeten Vlaming. De spreker vindt het belangrijk dat het thema niet alleen in het Vlaams Parlement aan bod komt, maar dat er op alle beleidsniveaus naar oplossingen wordt gezocht, en dat er over de verschillende niveaus heen wordt samengewerkt.

De externe sprekers hebben verwezen naar de Gezinsbond als een slagkrachtige organisatie. Hoe kan ervoor worden gezorgd dat de belangen van alleenwonenden meer doorwegen bij het beleid?

5. Antwoorden van de genodigden

5.1. Antwoorden van Nathalie Le Blanc

Nathalie Le Blanc geeft aan dat ze niet kan antwoorden op de vraag gericht aan het middenveld, over hoe de verschillende niveaus, het federale en het Vlaamse, samenwerken of elkaar tegenwerken. Zij wil haar expertise niet minimaliseren, maar zij is de journalist die tien jaar geleden een boek geschreven heeft.

De perceptie vindt ze een interessant gegeven. Tijdens negentig lezingen deed ze een experiment. Ze vroeg naar hoe men zou reageren als men op een feestje met een leuke persoon babbelt die men niet kent en verneemt dat die al lange tijd alleen woont. De eerste reactie is altijd: wat is er mis met die persoon, waarom woont die alleen? Men denkt dat succes te maken heeft met materiële dingen, met het juiste huis, een goede job. Maar men kan de rijkste man of de machtigste vrouw ter wereld zijn, als men alleen is, is er toch iets mis. Bijvoorbeeld Condoleezza Rice kreeg heel haar carrière lang in elk interview de vraag waarom ze niet getrouwd is. Succes in onze maatschappij is een relatie hebben. Het probleem is dat dat de perceptie beïnvloedt. Bijna iedereen woont in z'n leven een tijdje alleen: voor een relatie, tussen relaties, of als na jaren samenzijn de partner overlijdt. Men ziet dat nog altijd als een uitzondering, als het vreemde. Als het over de hardwerkende Vlamingen gaat, gaat het altijd over gezinnen. Alleen is de demografie niet meer zo. In 1989 werd al gezegd dat de meerderheid van de gezinnen niet meer uit een mama en papa en twee kindjes bestaat. Er is een veel complexer beeld van wie de Vlaming vandaag is. Dat zijn traditionele gezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, alleenstaande ouders en alleenwoners.

Als antwoord op de vraag van Nadia Sminate verwacht de spreker inderdaad dat er een afvinkstelsel is, want er moet beleid worden gevoerd voor alle Vlamingen. Er zijn 968.000 alleenwoners. Dat is een heel grote groep mensen van alle leeftijden, met alle achtergronden. Beleidsvoerders moeten nadenken over wat voor effect hun beleid heeft op iedereen, niet alleen op de traditionele gezinnen. Dat gebeurt al, op sommige vlakken zelfs uitstekend. Inzake successierechten en erfenissen wordt er nu rekening gehouden met nieuw samengestelde gezinnen en pleegkinderen. Het kan dus. Voor die net geen een op de vijf Vlamingen die alleen wonen, is het minste dat men kan verwachten dat het beleid daar rekening mee

houdt, vooral omdat dat alleenwonen zo'n grote invloed heeft op het inkomen, op de manier waarop men door het leven gaat.

Dat is meteen ook het antwoord op de vraag van Celia Groothedde. Uiteraard moet men het idee van gezinnen breder maken. Bij het woord gezin denken mensen inderdaad nog aan een heel specifiek plaatje, maar de realiteit is vandaag helemaal anders, en dat is natuurlijk lastig. Men kan als alleenwoner lid worden van de Gezinsbond. In principe zou die organisatie de alleenwoner dan moeten verdedigen, want die vormt ook een gezin, maar natuurlijk is dat niet zo. Het is inderdaad goed dat er een belangenvereniging komt en dat die kan wegen op het beleid. Alleen is dat vandaag nog niet het geval. Dat heeft ook te maken met het feit dat alleenwoners een absurd diverse groep zijn, zowel qua leeftijd, qua inkomen als qua achtergrond. Een belangenvereniging is dan gewoonweg heel erg moeilijk.

Het automatisch toekennen van rechten is zeker een goed idee. Het lijkt zo voor de hand te liggen dat als men een maatregel bedacht heeft die interessant is voor een groep mensen, men dan ook de moeite doet om die bekend te maken en automatisch toe te kennen.

Als het gaat over beleid voor alleenwoners, gebeuren er al een aantal positieve dingen. Die worden alleen niet gepresenteerd als een goed idee voor mensen die alleen zijn. De spreker verwijst naar de eerste maatregel in de coronacrisis: men mocht alleen fysiek contact hebben met mensen binnen het eigen gezin. Dat was de allereerste keer dat de spreker merkte dat er protest kwam van de alleenwoners. Bij de volgende lockdownmaatregelen werd daar rekening mee gehouden. Ze denkt echt niet dat er sprake is van slechte wil, maar dat het puur een kwestie is van niet beseffen dat die groep er is, wat de noden van die groep zijn en hoe die eventueel kunnen worden aangepakt.

Het opvallende is dat de privésector het beleid volledig van het veld speelt: het is al decennia bezig met het aanpassen van de producten. In een dure supermarkt kan men porties voor één persoon kopen. De privémarkt, inclusief projectontwikkelaars, zijn mee. Die houden er rekening mee, want er valt geld te rapen. Maar er vallen ook stemmen te rapen. Misschien is het een kwestie van die mensen in gedachten te houden als er campagnes moeten worden gevoerd, als er beleid moet worden gemaakt.

Het toerisme is daar een voorbeeld van. Het eerste wat iedereen opmerkt, is dat het toch lastig is om een singletoeslag te moeten betalen. Dat is ook zo, maar niet iedereen gaat alleen op reis. Bijvoorbeeld ook de restaurants pakken het slim aan, ze werken met togen aan de open keukens voor mensen die daar alleen gaan zitten. Die zijn sneller dan de beleidsmakers.

Het stoort de spreker soms dat het thema eenzaamheid zo belangrijk is. Ze begrijpt dat dat heel belangrijk is omdat het een heel intens en ingewikkeld probleem is, maar het is niet het privilege van mensen die alleen wonen. Als men naar het onderzoek kijkt, zijn de meest eenzame groepen in de samenleving tieners en mantelzorgers. Bij tieners heeft dat te maken met hun ontwikkeling en zich alleen voelen en nog niet weten wie je bent. Maar mantelzorgers zijn mensen met een familieleven, een sociaal leven, een vriendenkring, die daar waarschijnlijk een deel van moeten opgeven vanwege de zorg voor iemand anders. Van zodra die zorg wegvalt, zitten ze in een soort isolement.

Als het gaat over armoede en de mensen de mogelijkheid geven om op een goede manier samen te wonen, kan het beleid wel degelijk iets betekenen. Maar eenzaamheid hoeft op zich niet per se alleen een probleem van alleenwoners te zijn. Het beleid kan daar niet noodzakelijk de crux oplossen, maar het kan wel wegen

op de manier waarop men woont, waarop steden ingericht worden. Dan gaat het wel degelijk over lokaal beleid.

De spreker vindt bijvoorbeeld dat Leuven uitzonderlijk goed z'n best doet om in de stad plekken te organiseren waar mensen kunnen samenkomen. 'The third place', een soort openbare plek zoals cafés en restaurants, verenigingen en openbare ruimte is een begrip uit de sociologie, na 'the first place', je huis, en 'the second place', meestal je werkomgeving. Zij heeft er van de stad zelf ook al vragen over gekregen. Men is daar wel mee bezig, en dat is op zich wel goed.

De spreker heeft nog enkele bedenkingen rond het concept van sociale familie. De meeste mensen die alleen wonen, hebben nog familie. Zij hebben, bijvoorbeeld bij een ernstig auto-ongeluk, geen behoefte aan een zogenaamd sociaal familielid om te bepalen of de stekker eruit moet worden getrokken. Voor een kleine groep mensen die geen kinderen, ouders, broers of zussen hebben, is het wel heel belangrijk om, bijvoorbeeld via de huisarts, iemand te hebben die in dergelijke situaties kan beslissen. Het gaat ook over zaken als zorgverlof en erfenissen die men met het concept van sociale familie kan oplossen.

5.2. Antwoorden van Nadya de Beule

Nadya de Beule beantwoordt de vraag van Gwenny De Vroe over hoe all1 vzw singles bereikt. Er zijn niet zoveel middelen. Er is een nieuwsbrief en een Facebookgroep. In het begin waren er vergaderingen en was er een raad van bestuur, maar men moest daar allemaal voor betalen. Dat is dus allemaal weggevallen. Alles draait in feite vooral op Carla Dejonghe, die zoveel mensen kent en weet naar wie ze mensen kan doorsturen.

De spreker vindt de afvinkoperatie waar Nadia Sminate het over had een beetje denigrerend, want de vraag is om alstublieft uit te gaan van een leefvormneutrale maatschappij. Voordien was het gezin de hoeksteen van de maatschappij, maar de wereld is veranderd.

Brecht Warnez had het over overleg tussen het Vlaamse en het federale niveau of tegenwerkingen. Er bestaat toch zoiets als het Overlegcomité?

5.3. Antwoorden van Trui Maes

Trui Maes verwijst in verband met de vraag over hoe men de alleenwonenden kan bereiken, naar de website van Samenhuizen. Daar staat bij de zoekertjes enerzijds een rubriek voor mensen die een woning of een ruimte aanbieden om te delen, en anderzijds een rubriek voor alleenstaanden die op zoek zijn naar een gedeelde woonruimte. Bij die mensen is al een bevraging gebeurd rond hun beweegredenen en ervaringen. Het gaat om 250 mensen. Het kan volgens de spreker een basis zijn voor verder wetenschappelijk onderzoek.

Op de vraag over de proefomgeving rond experimenteel wonen, antwoordt de spreker dat het om 28 dossiers gaat. Samenhuizen moet als organisatie vaak aandringen op betrokkenheid, bijvoorbeeld bij de evaluaties. Dat is jammer, omdat Samenhuizen mee aan de kar heeft getrokken om de proefomgeving te realiseren. Binnen Wonen in Vlaanderen loopt sinds 2021 een studie van de knelpunten rond experimenteel en innovatief wonen. Maar de spreker heeft niets meer gehoord over de voortgang van het dossier, hoewel er zou worden teruggekoppeld. Er waren verschillende fases in de studie gepland, met eerst een studie binnen het domein Wonen, vervolgens een domeinoverschrijdend onderzoek, en in een derde fase zouden de drempels op het federale niveau worden bekeken. De resultaten zouden nuttige elementen kunnen aanleveren voor de volgende Vlaamse Regering. De

vraag van de spreker aan de volksvertegenwoordigers is dan ook om daarnaar te informeren bij de bevoegde minister, Matthias Diependaele.

De spreker onderschrijft de algemene vaststelling dat mensen te ruim wonen. In dat kader heeft de spreker aan de stad Gent gevraagd om de gemiddelde woonoppervlakte per inwoner te berekenen. Mensen die aan cohousing doen, nemen minder ruimte in beslag omdat ze gemeenschappelijke ruimtes delen.

In de vertaling naar vergunningen zijn er nog heel veel problemen, bijvoorbeeld met de brandveiligheidsvoorschriften. Het voorstel van de spreker is om een goede definitie van gemeenschappelijk wonen te maken, met inbegrip van cohousing. Een definitie van huisdelen is daarbij niet nodig, dat zit impliciet al in de definitie die nu voorzien is in de Codex Wonen. Alle andere beleidsdomeinen kunnen daar vervolgens naar verwijzen. Om misbruik te voorkomen en om de kwaliteit van het wonen te bewaken, stelt de spreker wel voor om daar voorwaarden aan te koppelen, bijvoorbeeld dat gemeenschappelijk wonen valt onder zelfbeheer. Zo kan worden vermeden dat projectontwikkelaars te soepel omgaan met voorschriften bij nieuwe projecten van zogenaamd gemeenschappelijk wonen. In het kader van het advies dat Samenhuizen aan de lokale besturen gaf, heeft men daarrond een duidelijk kader uitgewerkt.

Met betrekking tot het zogenaamde afvinkstelsel, stelt de spreker dat, rekening houdend met alle drempels en knelpunten waarmee alleenwonenden worden geconfronteerd, de toets van het gelijkheidsbeleid op lokaal niveau moet worden gemaakt. Als men een beleidsmaatregel maakt, is dat niet meer dan normaal. Op de definitie van gemeenschappelijk wonen kan men wel uitzonderingen maken. Zo kan men het regelgevend kader eenvoudiger maken.

Er is volgens de spreker inderdaad een probleem met de term gezin. Men denkt bij gezin altijd aan twee ouders en kinderen. Er wordt nooit gedacht aan andere samenstellingen, bijvoorbeeld met verschillende generaties. De spreker stelt daarom het begrip huishouden voor. Een huishouden is gekoppeld aan de woonst en is niet meteen beperkt tot een aantal. Bepaalde beleidsmaatregelen kan men op die manier ook per huishouden, per adres, uitwerken.

Over de suggestie om het sociaal-economische meer in beeld te brengen, stelt de spreker voor om te proberen de maatschappelijke impact van bepaalde situaties te bepalen, in dit geval het gemeenschappelijk wonen. Men kan op die basis alleenwonenden bevoordelen, zaken faciliteren of minder zwaar belasten. De maatschappelijke impact berekenen is niet evident, en zal vanuit economisch standpunt enigszins anders moeten worden bekeken. Men zou de maatschappelijke impact financieel kunnen berekenen. Een wijziging van de erfenisrechten geeft een voordeel aan de alleenwonenden en nieuwe lasten voor de overheid, maar anderzijds, als men mensen een deftige woning geeft, in welke vorm ook, dan zijn er heel veel maatschappelijke kosten die wegvallen. Dat wordt volgens de spreker nooit gezegd of berekend.

De spreker sluit zich aan bij het concept van de automatische rechten. Als men op een bepaald moment regels uitvaardigt, dan moet men die ook automatisch toekennen. Opnieuw zijn ook daarvoor goede definities nodig van een huishouden, gemeenschappelijk wonen en woning. In de Codex Wonen staat dat een woning in Vlaanderen bestemd is voor een gezin, maar wat is een gezin?

De spreker erkent dat de alternatieve woonvormen tot op zekere hoogte beperkt zijn tot de gegoede middenklasse, omdat men inderdaad financieel sterk moet staan. Nochtans zijn er meer en meer voorbeelden van projecten waarbij er specifieke aandacht is voor andere doelgroepen. Zo zijn er projecten waar een huis voorzien is voor een vluchtelingengezin, of woningen die verhuurd worden via het

sociaal verhuurkantoor. Het is in die context belangrijk dat de drempels in zakelijk recht of voor bepaalde rechtsvormen worden weggenomen.

Bij het opstellen van koopaktes bij projecten van gemeenschappelijk wonen, is het heel belangrijk om toekomstgericht te kijken, om na te denken wat er moet gebeuren met het betreffende woondeel bij een scheiding of een erfenis. Er moet ook worden gekeken of het deel uitmaakt van een coöperatie of een 'Circle of Trust'-verhaal betreft.

De spreker meent dat de beperking van de huurwaarborg van drie naar twee maanden niet meer dan logisch is.

Ze stelt vast dat de inrichting van onze woonomgeving en de publieke ruimte niet stimulerend is om andere mensen te ontmoeten. Door daaraan te sleutelen kan men eenzaamheid al voor een stuk aanpakken. Verder stelt de spreker dat het goed zou zijn als de Gezinsbond bij elke beleidsvorm de alleenwonenden zou raadplegen.

De spreker verwijst nog naar Wallonië en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, waar werk wordt gemaakt van initiatieven rond gemeenschappelijk wonen en waar een aparte wooncode is opgesteld. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bestaat ook het concept medehuur. De spreker stelt voor om het Huurdecreet, waaraan men momenteel aan het werken is, in dat licht samen te bekijken.

De spreker heeft met betrekking tot lokale autonomie en een charter gemengde gevoelens. Samenhuizen heeft vijf jaar geleden het charter Samenhuizen aangeboden aan de lokale besturen. Een veertig- tot vijftigtal gemeenten heeft dat ondertekend. Ondertussen wil de organisatie met een charter 2.0 meer engagement verkrijgen van de lokale besturen. In dat nieuwe charter vraagt men aan de lokale besturen welke acties zij gaan ondernemen en is er in een opvolging voorzien. Uit die lokale initiatieven kan men de nodige lessen trekken. De spreker besluit dat het belangrijk is dat gemeenten daarrond samenzitten en dat de Vlaamse overheid die initiatieven niet blokkeert.

Kris VAN DIJCK,
voorzitter

Gwenny DE VROE,
verslaggever